

Nr 400

Av herrar **Adolfsson** och **Lager**, om *maximering av kommunernas utgifter för det obligatoriska skolväsendet.*

(Lika lydande med motion nr 483 i Andra kammaren)

En av 1960-talets stora uppgifter blir att förverkliga riksdagens beslut om den nya grundskolan, den mest genomgripande reformen på undervisningens område på decennier. Klara uttalanden har av riksdagen gjorts beträffande den avancerade målsättning som förverkligandet måste ha. I vilken utsträckning dessa anvisningar kommer att följas ute i kommunerna beror uppenbarligen inte bara av lokala politiska överväganden utan i hög grad på respektive kommuners ekonomiska resurser.

Finansministern har i en artikel i tidskriften "Från departement och nämnder" framhållit, att förverkligandet av grundskolereformen "kräver en väldig kraftanspanning för våra kommuner som huvudmän för skolväsendet". Genom att kommunerna ålagts att i hög grad svara för grundskolans kostnader och då den ekonomiska bärkraften starkt skiftar från kommun till kommun, kommer sannolikt många kommuner inte att i samma utsträckning orka med de insatser för reformens förverkligande som riksdagsbeslutet förutsätter. Skolkostnaderna är redan nu betungande för ekonomiskt svaga kommuner och blir det i ännu högre grad vid förverkligandet av riksdagens grundskolebeslut, därest inte en förändring av finansieringssättet sker. De överslagsberäkningar över kostnadsökningarna, som skolberedningen gjorde, gav vid handen att i dåvarande penningvärde skulle kostnaderna för det obligatoriska skolväsendet komma att stiga med 500 milj. kr., varav inte mindre än 214 miljoner skulle falla på kommunerna. Kostnadsökningen måste numera uppräknas till ett avsevärt högre belopp. Då därtill statsbidragsgivningen till kommunerna för skolkostnaderna, för skolbyggen, skolmältider, läroböcker m. m., utvecklats till kommunernas nackdel kommer många av dessa att antingen orimligt hårt belastas ekonomiskt eller också att ta dessa ekonomiska svårigheter som motiv för att underlåta att ge grundskolan den högre standard som riksdagens beslut förutsätter. Vidare har de stora befolkningsomflyttningarna ytterligare försvagat den ekonomiska bärkraften i många av landets kommuner.

När vi förutsätter att staten successivt skall övertaga huvudparten av kostnaderna för grundskolan, fackskolorna och yrkesskoleundervisningen, är bevekelsegrunden inte enbart att det är principiellt riktigt att statliga utgifter finansieras över statskassan och att de samlade utgifterna för denna undervisning gäl-

das via den progressiva statliga beskattningen och inte över den proportionella kommunala. Det är också fråga om en rättviseåtgärd gentemot ungdomen i landets olika delar. Hur pass god grundskoleutbildning en elev skall få åtnjuta blir många gånger och i viss grad beroende av i vilken kommun denne råkar bli född. Har födelsekommunen en svag ekonomi, är det risk för att skolstandarden begränsas till det oundgängligen nödvändiga. En kommun med bättre ekonomiska förutsättningar är självfallet i stånd att mera tillfredsställande sörja för att eleverna kan erhålla undervisning i en skola med en i materiella och andra avseenden avancerad standard. De olikheter vi här påpekat kommer säkerligen att ge sig till känna i än högre grad i och med att den nya grundskolan nu skall levandegöras.

Ett statligt övertagande av de väsentliga skolkostnaderna är en rättviseåtgärd också mot kommunerna och betyder ju i verkligheten ingen ökning av det samlade skattestrycket. I slutet av 1950-talet varierade kommunernas skolkostnader mellan en och sex kronor per skattekrona inom kommunen, kostnadstal som kommer att öka i och med grundskolereformens förverkligande. Några större förändringar beträffande olikheten i kostnad de olika kommunerna emellan har sedan den nämnda tidpunkten inte inträffat. Det måste anses som helt oriktigt, att olika kommuner skall betala en procentuellt sett så olika del av sina inkomster för skolväsendet.

Framför allt anser vi att frågan om statligt övertagande av grundskolans (och snarast möjligt även yrkesskolans) kostnader främst har samband med möjligheten att över hela landet i fullt mått och inom förutsedd tidsram genomföra den betydande utbyggnad som riksdagsbeslutet innefattar. Det måste tillses att denna genomgripande reform på grundundervisningens område ingestådes uppföljs endast delvis till följd av ekonomiska svårigheter eller på grundval av ett principiellt motstånd som utvecklas med de ekonomiska besvärligheterna som täckmantel. Enda sättet att fullt ut förverkliga reformen inom den fixerade tiden är att i så skyndsamt takt som möjligt befria de kommunala huvudmännen från alltför betungande kostnader för det obligatoriska skolväsendet. De kommunala huvudmännen bör emellertid vid ett ökat statligt övertagande av kostnaderna inte blott få bibehålla sitt inflytande över befattningen med skolärendena utan även ges ökade befogenheter i detta avseende. För övrigt torde det vara orationellt och praktiskt ogörligt att låta statsmakterna svara för dessa angelägenheters skötsel.

Då det kan antagas att 1958 års skatteutjämningskommitté kommer att ta befattning även med frågorna om skolkostnadernas finansiering trots att de ursprungliga direktiven icke gav någon direkt anvisning härom, ställer vi nu inget direkt yrkande om det successiva statliga övertagande av dessa kostnader som vi här uttalar oss för, särskilt som tidigare motion i ämnet avslagits under hänvisning just till skatteutjämningskommitténs arbete. I avvaktan på de för-

slag i detta avseende, som kommittén kan komma att framlägga, bör emellertid åtgärder vidtagas för att snarast möjligt genom en minskning av kommunernas skolkostnader skapa garanti för att skolreformen maximalt och utan onödig tidsutdräkt förverkligas. Lämpligaste tillvägagångssättet torde därvid vara att i avvaktan på eventuellt statligt övertagande av huvudparten av skolkostnaderna tillämpa det förfaringssätt som föregående års riksdag beslöt beträffande folkpensioneringens kostnader, vilket innebär att staten svarar för den del av grundpensionskostnaderna som överstiger 1 krona per skattekrona i kommunen. Vi förordar en sådan metodik också beträffande skolkostnaderna.

Med stöd av det anförda föreslås,

att riksdagen för sin del beslutar maximera kommunernas utgifter för det obligatoriska skolväsendet till 2 kr. per skattekrona och att överskjutande kostnader finansieras via statsbudgeten.

Stockholm i januari 1963

Gunnar Adolfsson

Fritjof Lager
